

De idylle van het landschapspark doorbroken

'En Europa sloeg op de vlucht' van Mounira Al Solh.
© Django van Ardenne

Pendelend tussen optimisme en dystopie, terugblikkend en vooruitkijkend: Sonsbeek in Arnhem, het oudste buitenkunstevenement in onze contreien, maakt een doorstart met intrigerende sculpturen en installaties.

Geert Van der Speeten

In de uithoeken van het park Sonsbeek vind je twee tegenpolen. In de vijver, aan de rand van het park, staat een sculptuur van een vrouwenfiguur trots rechtop in een schelp. Ze draagt een bootje op het hoofd en houdt een koffer, een roeispaan en een mobiele telefoon in de hand.

Deze editie focust op herinneren: het herijken van het culturele geheugen, in de wetenschap dat de herinnering nooit voltooid is

Met *En Europa sloeg op de vlucht* verwijst Mounira Al Solh naar de mythe van de door Zeus ontvoerde Fenicische prinses, maar evengoed naar Libanese vluchtelingen met hun schamele bezittingen en naar de Arnhemse bevolking die tijdens de Tweede Wereldoorlog gedwongen de stad moest verlaten. Misschien, suggereert ze, slaat Europa binnen afzienbare tijd zelf wel op de vlucht.

In 1949 wilde Arnhem met de beeldtentoonstelling zijn inwoners, getraumatiseerd door de bombardementen in de oorlog, veerkracht en een nieuw perspectief bieden

Helemaal kunst van nu is *The evacuated*, een imponerende installatie van Femke Herregraven. Op een wiebelend ponton in de grote vijver kijk je naar een monumentaal ledscherm waarop een synthetisch woud opgeroepen wordt, een ecosysteem dat voortdurend muteert. De beelden worden gevoed door live-datastromen. Je kunt er niet omheen: een dreigende dystopie lijkt de idylle van het landschapspark te dwarsbomen.

XL-troffel

Sonsbeek, genoemd naar het gelijknamige park, is het oudste terugkerende buitenkunstevenement in onze contreien. In 1949 vond de eerste editie plaats, die daarmee nipt de Middelheimbiënnale in Antwerpen klopte. Met een beeldtentoonstelling wilde Arnhem zijn inwoners, getraumatiseerd door de bombardementen in de oorlog, veerkracht en een nieuw perspectief bieden. Het werkte: er kwamen 125.000 bezoekers langs om de sculpturen “van Rodin tot heden” te zien.

Daarna vond het kunstevenement op onregelmatige momenten plaats. Zijn legendarische status dankt het aan de Nederlandse directeur en curator Wim Beeren. Met *Sonsbeek buiten de perken* koos hij in 1971 radicaal voor hedendaagse kunst, met onder meer minimal art, experimentele videokunst, *inflatables* en performances. Panamarenko deed er een poging om zijn luchtschip te doen landen, Claes Oldenburg plantte ostentatief een XL-versie van een troffel in het gras.

Jan Hoet nam de editie van 2001 voor zijn rekening, onder de titel *Locus Focus*. Nog memorabel: Sonsbeek 2016, in handen van het Indonesische collectief Ruangrupa, dat later zou tekenen voor een opmerkelijke Documenta in Kassel. In 2022 liep het mis. Een team van curatoren, dat zich slachtoffer noemde van seksisme en institutioneel racisme, stapte op zodat de editie van 2024 noodgedwongen sneuvelde. Intussen is er weer garantie voor het langetermijnperspectief, uitkijkend naar een jubileumeditie van 2049.

Operalandschap

Op zondagen wordt Sonsbeek traditioneel overspoeld door joggers, koppels die de hond uitlaten en picknickende families. Het historische landschapspark in Engelse stijl kreeg zijn huidige vorm in 1899. Door de hoogteverschillen biedt het een grote variëteit aan zichten. Bosrijke stukken wisselen af met glooiende grasvelden. Vijvers, een kunstmatig aangelegde waterval, een fontein: overal klatert water.

Op vier sleutelplekken kom je oog in oog te staan met de glas-in-loodramen van Fanja Bouts. Zij wijst op een tegenstrijdigheid. Het park ervaren we vandaag als een machtige biotoop en groene long, terwijl het geconcipieerd is als landschapstuin, waarin de natuur gekaderd en gevormd is tot een kunstmatig geheel.

Zacht zoemende klanken en geluidslandschappen duiken geregeld op. Ze horen bij *The evacuated*, maar ook bij een constructie met drie omgekeerde bogen: een soort erehaag waarin klankfragmenten feministische perspectieven oproepen. De Braziliaanse kunstenaar Jota Mombaça bouwde in de Steile Tuin een operalandschap uit, waarin de centrale figuur na een klimaatramp veranderd is in steen. Ze vindt haar stem terug als ze zich inschakelt in de grotere cyclus van de natuur.

Bloemenveld

De titel van Sonsbeek 2026, *Ik hoef geen tuin, ik deel een park*, is ontleend aan Loesje. Het Arnhemse schrijverscollectief verspreidt sinds de jaren 80 maatschappijkritische posters die nog altijd grappig en gevat overkomen. Deze editie, onder het curatorschap van Amira Gad en Christina Li, werpt zich op als een oefening in herinneren: het herijken van het culturele geheugen, in de wetenschap dat de herinnering nooit voltooid is.

Uitwaaierend over het stadscentrum komt dat thema aan bod met sleutelwerken uit vroegere edities, in de tuin van het Museum Arnhem, maar ook in nieuwe bijdragen. In kunstruimte Omstand werkte Ipeh Nur de serre om tot een grot met geverfde doeken. Ze brengt ermee een eerbetoon aan oude technieken van Indonesische kustgemeenschappen. Jumana Manna roept in haar installaties met ragfijn textielwerk de herinnering op aan prekoloniale Palestijnse vieringen. En in het platform Post buigt Forensic Architecture zich over “geërfde getuigenissen”, meer specifiek voor een terugblik op de Duitse genocide in Namibië. De boodschap: ook collectieve kennis, doorgegeven van generatie op generatie, kan een belangrijke getuigenis zijn.

Een tuin, een park: voor de Antwerpse Anne-Mie Van Kerckhoven volstonden ze niet. Ze schenkt Arnhem een compleet Floraliënfestival. De littekens van de stad vat ze in een bloementapijt, in de vorm van de “helende spiraal” van het sterrenstelsel. Ruim 30.000 bloemen en kruiden zijn erin verwerkt, in plastic schalen.

Mystiek hexagram is een blikvanger die nauwgezet bijgewerkt wordt. Ook na drie hittegolven staat het bloemenveld er nog verrassend fleurig bij.

Sonsbeek 2026. Ik hoef geen tuin, ik deel een park Tot 11 oktober, Arnhem

